

ეკონომიკა სიზუსტის ტყვეობაში

თანამედროვე გლობალური ეკონომიკის ერთ-ერთი არსებითი თავისებურებაა პოსტინდუსტრიული განვითარების ეტაპზე მყოფი ქვეყნების გადასვლა სუპერინდუსტრიულ ეკონომიკაზე. ამისი ნიშნები სულ უფრო იკვეთება. ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ასეთი ეკონომიკის განვითარების ჯანონზომიერებანი ტრადიციული შეხედულებებისაგან სრულიად განსხვავებული იქნება. პროცესი ღრმა ცვლილებებს მოახდენს დანარჩენი მსოფლიოს, მათ შორის, საქართველოს ეკონომიკაზეც. ეს ადექვატურ ასახვას საჭიროებს როგორც ეკონომიკურ მეცნიერებაში, ისე მთლიანად განათლების სფეროშიც, რომლებიც, თავის მხრივ, რეალურად მიმდინარე პროცესებს ჩამოიჩენენ. ჩვენში რეფორმები ჯარგა ხანია დაიწყო, მაგრამ, სამწუხაროდ, ისინი ხშირად დეფორმის სახეს იღებენ...

აკიკო სისვაძე

ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი

დღის წესრიგში დგება ეკონომიკური თეორიის ფუნდამენტური პარადიგმების, ანუ ამოსავალი საწყისი დებულებების არსებითი გადასინჯვის აუცილებლობა. ამ პრობლემას იშვიათად შეხვდები პოსტკომუნისტური პერიოდის ეკონომიკურ ლიტერატურაში. მოძველებულ შეხედულებათა გადასინჯვის ნაცვლად არალოგიკური აზროვნების ფიქრული დღესაც გრძელდება, რაც შემდეგი მიმართულებით ვლინდება:

პირველი, ჯერ კიდევ გვხვდება მარქსიზმისა და საბაზრო ეკონომიკის თეორიის ეკლექტიკური შეზავების ალოგიკური უშედეგო მცდელობები;

მეორე, იმ მიზეზით, რომ საქართველო პატარა ქვეყანაა, შეწყვეტილია ეკონომიკური მეცნიერების თეორიულ-მეთოდოლოგიური პრობლემების კვლევა. ასეთი მცდელობაც კი ხშირად მკრეხელობად მიიჩნევა;

მესამე, ფართო მასშტაბით მიმდინარეობს უცხოელ ავტორთა უხეში თეორიულ-მეთოდოლოგიური შეცდომების უკრიტიკო, პლაგიატური ტირაჟირება;

მეოთხე, აქტიურად ხორციელდება ეკონომიკურ მეცნიერებათა თეორიული საფუძვლების უარყოფა, მათ შორის ეკონომიკური თე-

ორიის საგანმანათლებლო პროგრამებიდან ამოღების დაუსაბუთებელი კამპანია.

ეკონომიკური მეცნიერების განვითარების ამჟამინდელ ეტაპზე განსაკუთრებით აქტუალურია მის ფუნდამენტურ პარადიგმათა ახალი რეალობების შესაბამისად გააზრება. მათი არასწორი გაგების პირობებში, შედეგები გარდაუვალად მცდარი და რეალობასთან შეუსაბამო იქნება, ხოლო მათზე დამყარებული სახელმწიფოებრივი ეკონომიკური პოლიტიკა უშედეგო ან უმრავლეს შემთხვევაში – მხოლოდ ზიანის მომტანი.

მეცნიერების დარგს, რომელიც ადამიანთა სამეურნეო საქმიანობის უზოგადეს კანონზომიერებებს შეისწავლის, ჩვენში ამჟამად ეკონომიკურ თეორიას უწოდებენ. ეს სახელწოდება, როგორც მარქსისტული პოლიტიკური ეკონომიის ალტერნატივა, საქართველოში XX საუკუნის ოთხმოცდაათიანი წლების დასაწყისში რუსეთიდან შემოვიდა და დღემდე უცვლელად იხმარება, თუმცა იგი არსებით დაზუსტებას მოითხოვს. სიტყვათა წყობა „ეკონომიკური თეორია“ გულისხმობს, რომ ჩვენ შევისწავლით არა თეორიას ეკონომიკის შესახებ, არამედ ეკონომიკური

ფორმის თეორიას, რაც რეალურად არ არსებობს. მეცნიერების სხვა დარგებში არ ხმარობენ გამოთქმებს – ქიმიური თეორია, ფიზიკური თეორია, ბიოლოგიური თეორია და სხვა, არამედ ამბობენ: ქიმიის თეორია, ფიზიკის თეორია, ბიოლოგიის თეორია და სხვა. ბაზრის შესახებ არსებულ თეორიაზე მსჯელობის დროს არაზუსტი და უსიამოვნო იქნებოდა გამოთქმა „ბაზრული თეორია“. მაგრამ თუ გამოთქმის ფორმას შევცვლით და „ბაზრის თეორიას“ ვიხმართ, შინაარსი შესასწავლი პროცესების შესატყვისი გახდება.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ადამიანთა სამეურნეო საქმიანობის შემსწავლელ მეცნიერების მოცემულ დარგს შეესაბამება სახელწოდება – „ეკონომიკის თეორია“ და არა „ეკონომიკური თეორია“. როგორც ცალკეული ავტორები, სამართლიანად აღნიშნავენ, სამეურნეო პროცესებს ეკონომიკის თეორიის გარდა ეკონომიკის მეცნიერების სხვა კონკრეტული მიმართულებებიც შეისწავლიან, მართებული იქნება ვიხმართ უფრო ფართო შინაარსის სახელწოდება – „ეკონომიკის ზოგადი თეორია“.

ასევე დასაზუსტებელია ტერმინები: ეკონომიკური მეცნიერე-

ბა, ეკონომიკური კატეგორიები, ეკონომიკური ცნებები, ეკონომიკური კანონები ეკონომიკური პრინციპები, ეკონომიკური სისტემა და სხვა. აქაც მიზანშეწონილია ვიხმაროთ: ეკონომიკის მეცნიერება, ეკონომიკის კატეგორიები, ეკონომიკის ცნებები, ეკონომიკის კანონები, ეკონომიკის პრინციპები და სხვა. ამასთან, გამოთქმა „ეკონომიკის“ უნდა ვიხმაროთ ისეთი ზოგადი ცნებების წინ, რომლებიც საერთოა მეცნიერების სხვადასხვა დარგისათვის, ხოლო მხოლოდ ეკონომიკისათვის დამახასიათებელი კონკრეტული ცნებების წინ შესაძლებელია ტერმინ „ეკონომიკურის“ ხმარება. ასეთია მაგალითად, ეკონომიკური დოვლათი, ეკონომიკური მოგება, ეკონომიკური ურთიერთობები, ეკონომიკური მოთხოვნილება და ა.შ. რაც შეეხება ტერმინ „ეკონომიკურ სისტემას“, ისიც შესაძლებელია. მიზანშეწონილია ვიხმაროთ გამოთქმა – ეკონომიკის სისტემა.

საზოგადოების სამეურნეო საქმიანობას, როგორც ერთიან მოვლენას, ეკონომიკის ზოგად თეორიასთან ერთად პოლიტიკური ეკონომია და ეკონომიკის შეისწავლის. ისინი სამეურნეო

ცხოვრების სხვადასხვა ასპექტებს იკვლევენ და მათ შორის მსგავსებასთან ერთად განსხვავებაც არსებობს.

ჯერ კიდევ XIX საუკუნეში საზოგადოების ცალკეულ ფენებს შორის სოციალური დაპირისპირების უკიდურესი გამწვავების პირობებში ეკონომიკის თეორია იდეოლოგიურ მეცნიერებად ჩამოყალიბდა. ერთ მხარეს დადგა დაქირავებულ მუშაკთა ინტერესების გამომხატველი, უაღრესად პოლიტიზებული მარქსისტული პოლიტიკური ეკონომია, მეორე მხარეს კი ჩამოყალიბდა ნაკლებად იდეოლოგიური ეკონომიკის, რომელიც მარქსისტულ პოლიტიკურ ეკონომიას დაუპირისპირდა და თავისი თავი კლასობრივ ინტერესებზე მაღლა დააყენა.

შემდგომი ევოლუციის პროცესში დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში ეკონომიკის ეს ორი თეორიული განშტოება თანდათანობით დაუახლოვდა ერთმანეთს, თუმცა, ამჟამად ტრადიციულ ეკონომიკის თეორიასა და დასავლურ ეკონომიკის შორის ჯერ კიდევ შეინიშნება შემდეგი არსებითი განსხვავებები:

პირველი, თუ ეკონომიკის თე-

ორია უპირატესად თეორიულ-მეთოდოლოგიურ პრობლემებზე ამახვილებს ყურადღებას, ეკონომიკის პრაქტიკული საკითხების გადაწყვეტაზე გადააქვს აქცენტი;

მეორე, ეკონომიკის თეორია ინტერესდება სოციალურ-ეკონომიკური წარმოებითი ურთიერთობებით, ხოლო ეკონომიკის – ორგანიზაციულ-ეკონომიკური ურთიერთობებით;

მესამე, ეკონომიკის თეორია შეისწავლის ეკონომიკური ობიექტების, მოვლენების და პროცესების არსს, ხოლო ეკონომიკის განიხილავს მათი ზედაპირული გამოვლენის ფორმებს სიღრმისეული ბუნების გარკვევის გარეშე;

მეოთხე, ეკონომიკის თეორია ძირითადად სამეურნეო საქმიანობის თვისებრივ კანონზომიერებებს იკვლევს, ეკონომიკის კი უპირატესად რაოდენობრივი კავშირურთიერთობების შესწავლით არის დაკავებული;

მეხუთე, ეკონომიკის მოვლენებს დროის მოცემულ მომენტში, დინამიკისაგან დამოუკიდებლად შეისწავლის, ხოლო ეკონომიკის თეორია სტატიკურ მდგომარეობასთან ერთად, ისტორიული განვითარების პროცესში;

მექვსე, ეკონომიკის თეორიის კვლევის საგნად მოთხოვნილებათა მაქსიმალურად დაკმაყოფილების მიზნით შეზღუდული რესურსების ეფექტიანად გამოყენების გზების ძიება და არჩევანის პრობლემაა მიჩნეული. ეკონომიკის სახელმძღვანელოების ავტორთა უმრავლესობის თანახმად, კვლევის საგანია ადამიანის ქცევა შეზღუდული რესურსებით მათი უსაზღვრო მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილების პროცესში.

ეკონომიკის მეცნიერების განხილულ მიმართულებათა შორის არსებითი განსხვავება იმაში გამოიხატება, რომ პოლიტიკური ეკონომია და ეკონომიკის თეორია ყურადღებას ამახვილებენ უპირატესად ფუნდამენტურ თეორიულ-მეთოდოლოგიურ პრობლემებზე, ხოლო ეკონომიკის – გამოყენებით-პრაქტიკულზე. მათგან რომელიმეს უარყოფა ან

მათი დაპირისპირება ყოვლად დაუშვებელი და ზიანის მომტანია. ეს, პირველ რიგში, სწავლების პროცესს შეეხება. ამასთან, მათ შორის არსებული განსხვავებები დაუძლეველი კი არაა, არამედ ისინი ეკონომიკურ სისტემას საპირისპირო მხარეებიდან ახასიათებენ და საბოლოო ჯამში ცოდნის ერთიან განუყოფელ სისტემას ქმნიან, რაც ეკონომიკის ზოგად თეორიაში შეიძლება აისახოს. ეკონომიკის მოძღვრებათა ისტორიიდან არა ერთი ფაქტია ცნობილი, როდესაც ურთიერთდაპირისპირებული კონცეფციების ლოგიკური პერწყმით სრულიად ახალი, უფრო ჭეშმარიტი თეორია ჩამოყალიბდა.

ამჟამად, საქართველოს უმაღლეს სასწავლებლებში შეინიშნება ეკონომიკის თეორიის გამოდევნისა და მისი ეკონომიკისი და ე. წ. „ეკონომიკის პრინციპებით“ დაუსაბუთებელი ჩანაცვლების ტენდენცია, რასაც შესაძლოა უაღრესად უარყოფითი შედეგები მოყვეს. ეკონომიკის პრინციპები ეკონომიკას წმინდა ნორმატიული თვალსაზრისით, ანუ ისე შეისწავლის, როგორადაც გვინდა, რომ იგი იქცეს. ეს ეკონომიკის ფუნქციონირებისა და განვითარე-

ბის ობიექტური კანონებისა და კანონზომიერებების შესწავლის, ე. ი. პოზიტიური თვალსაზრისით, გამოკვლევის გარეშე შეუძლებელია. ეკონომიკის ასეთი კომპლექსური კვლევა კი ეკონომიკის ზოგადი თეორიის პრეროგატივაა.

ეკონომიკის მეცნიერების ფუნდამენტური თეორიული საფუძვლების უარყოფა, კვლევისა და სწავლების თვალსაზრისით, შეიძლება განვიხილოთ როგორც ზოგადად თვით მეცნიერების უარყოფის პროვინციული მცდელობა. იმის წარმოდგენა, თუ რა შედეგები შეიძლება მოყვეს ამ პროცესს, ძნელი არ უნდა იყოს.

ჩვენი აზრით, ეკონომიკის მეცნიერების გარშემო არსებული უაღრესად რთული სიტუაციიდან შემდეგი გამოსავალი არსებობს: ვიდრე შეიქმნება ეკონომიკის ზოგადი თეორიის ახალი სრულყოფილი სახელმძღვანელოები, სადაც ერთმანეთს ორგანულად შეერწყმება ეკონომიკის თეორია და ეკონომიკის, ერთმანეთისაგან მკვეთრად უნდა გაიმიჯნოს ამ ორი დისციპლინის სასწავლო პროგრამები და ორივე მათგანი ვასწავლოთ. ამასთან, ეკონომიკის თეორია წინ უნდა უსწრებდეს

ეკონომიკის, რათა სტუდენტმა ლოგიკური თანმიმდევრობით საფუძვლიანად შეისწავლოს ეკონომიკის ჯერ თეორიულ-თვისებრივი, ხოლო შემდეგ – გამოყენებითი და რაოდენობრივი ასპექტები.

განსაკუთრებულ შემოთხვევას იწვევს გ. მენქიუსი გახმაურებული სახელმძღვანელოს – „ეკონომიკის პრინციპების“ იდეალიზაცია და უმაღლეს სასწავლებლებში ფართოდ დანერგვა, რადგან ე. წ. „პრინციპები“, რომელიც ამ სახელმძღვანელოს უდევს საფუძვლად, სულაც არა არის პრინციპები.

ეკონომიკის პრინციპი ყალიბდება ადამიანთა მიერ სუბიექტურად, ნორმატიული კვლევის საფუძველზე და გვიჩვენებს, თუ როგორი უნდა იყოს ჩვენთვის საინტერესო მოვლენათა შორის მიზეზ-შედეგობრივი კავშირი, რათა წინასწარ დასახულ მიზანს მივაღწიოთ. მოცემულ შემთხვევაში ადამიანები ხელოვნურად ქმნიან ისეთ მიზეზობრივ მოვლენას, რომელიც სასურველ ეკონომიკურ შედეგს გამოიწვევს. აქედან გამომდინარე, ეკონომიკის პრინციპი არის სუბიექტურად რაიმე მიზნის მისაღწევად ჩამოყალიბებული მოქმედების წესი. ე. ი. ასეთი ეკონომიკის პრინციპები ასახავენ სუბიექტურ, ადამიანების მიერ შემუშავებულ და დაცულ თამაშის წესებს.

ეკონომიკის თეორიულ დებულებათა მცდარ გაგებას უზვად შეხვდებით სხვა უცხოელ ავტორთა სახელმძღვანელოებშიც, კერძოდ, კ. მაკკონელისა და ს. ბრიუს „ეკონომიკაში“, სადაც ეკონომიკის კანონები და ეკონომიკის პრინციპები ერთმანეთთანაა გაიგივებული.

გ. მენქიუსი მიხედვით ეკონომიკის თეორიის ფუძემდებლური პრინციპებია: ადამიანები ალტერნატივების წინაშე დგანან; ნივთის დანახარჯი არის ის, რასაც ვთმობთ ამ ნივთის ხელში ჩასაგდებად; რაციონალური ადამიანი გადაწყვეტილების მიღებისას ზღვრულ ანალიზს იყენებს; ადამიანები სტიმულებზე რეაგირებენ; ვაჭრობას შეუძლია ყველას მდგო-

მარეობა გააუმჯობესოს; ბაზრე-
ბი, როგორც წესი, ეკონომიკური
საქმიანობის ორგანიზების კარგი
საშუალებაა; მთავრობას ზოგჯერ
შეუძლია ბაზრის ფუნქციონირე-
ბის შედეგების გაუმჯობესება;
ქვეყნის ცხოვრების დონე დამოკი-
დებულია საქონლისა და მომსახუ-
რების წარმოების უნარზე; ფასები
იზრდება, როდესაც მთავრობა ძა-
ლიან ბევრ ფულს ბეჭდავს; საზო-
გადოება მოკლევადიან პერიოდში
დგას ინფლაციასა და უმუშევრო-
ბას შორის ალტერნატივის წინაშე.

დებულებათა წარმოდგენილი
ჩამონათვალის ანალიზი გვიჩვენ-
ებს, რომ ისინი **ჯერ ერთი, ეკო-
ნომიკის თეორიის რიგითი თე-
ორიული დებულებებია და არა
პრინციპები. მეორე, ეს დებულე-
ბანი არც ისეთი ფუნდამენტურ-
ნი არიან, რომ მეცნიერების ამ
დარგს დაედონ საფუძვლად.**

მსოფლიოში აღიარებული ავ-

ტორის მიერ დაშვებული უბეში
თეორიული შეცდომა გამოწვეუ-
ლია ჯერ უცხოეთში, ხოლო შემ-
დეგ ჩვენთან ეკონომიკის იდეა-
ლიზაციით და ეკონომიკის თეო-
რიულ-მეთოდოლოგიური პრობ-
ლემების უარყოფით. ამაზე მეტყ-
ველებს ბოლო ხანებში ქართველ
ავტორთა მიერ მიერ გამოცემული
„ეკონომიკის პრინციპების“ რამ-
დენიმე სახელმძღვანელო, სადაც
გ. მენქიუს მიერ ჩამოყალიბებუ-
ლი ე.წ. პრინციპები უცვლელადაა
გადმოწერილი.

მეცნიერებასა და განათლებაში
უცხოური იდეების უკრიტიკოდ მი-
ღება და „საუცხოოდ“ გამოცხადება
ხშირად **ინტელექტუალური სიბე-
ცის** მაჩვენებელია და ამ იდეების
არაშემოქმედებითად გამოყენებას
უმნიშვნელობის, თეორიულ-მეთო-
დოლოგიური დაუსაბუთებლობის,
ან სულაც მცდარობის გამო მხო-
ლოდ ზიანის მოტანა შეუძლია. გა-

ვისხენოთ თუნდაც ის ეროვნული
ტრაგედია, რომელიც ჩვენს ქვეყა-
ნაში გასულ საუკუნეში ქართული
ეროვნული ცნობიერებისათვის
უცხო მარქსისტული თეორიის გა-
იდევალბამ გამოიწვია. **გ. მენქიუს
„ეკონომიკის პრინციპები“ ერთ-
ერთი რიგითი სახელმძღვანელო
რომ იყოს, საგანგაშო არაფერი
იქნებოდა. მაგრამ უბედურე-
ბა იმაშია, რომ იგი ეკონომიკის
იდეალურ სახელმძღვანელოდ
აღიარეს, მონოპოლიური სტა-
ტუსი მიანიჭეს და საქართველოს
წამყვან უმაღლეს სასწავლებ-
ლებში უყოყმანოდ დანერგეს.**
თუ რა შედეგები შეიძლება მოჰყ-
ვეს ამ მოუფიქრებელ ნაბიჯს, ძნე-
ლი წარმოსადგენი არ უნდა იყოს,
ამიტომ ამ პრობლემაზე მომუშავე
მეცნიერება მკაფიოდ უნდა ჩამო-
აყალიბონ საკუთარი აზრი, რაც
პრაქტიკულ ქმედებებს დაედება
საფუძვლად.

RESUME

ECONOMICS IN THE CAPTIVITY OF IMPROVIDENCE

A. Sisvadze
Professor

One of the essential features of today's global eco-
nomics is the transition of developed countries to su-
per-industrial economics, whose rules are quite dif-
ferent from those of the traditional economics. This
process will certainly influence the world economy,
which will need to be reflected in the economic sci-
ence. In this regard, it is most important to develop a
new understanding of the fundamental paradigms of
the economic theory, since in case of their misunder-
standing the outcome of any studies based on those
paradigms will be incorrect and unrealistic no matter
how logical the studies are. Moreover, there is a need
to specify the name of the above scientific field.

The concept of “economical theory” means the the-
ory with a small, economical size, which does not exist.
What we study is the theory of economics, or the “eco-
nomic theory.” However, since this theory is the basis
of other economic directions, it will be reasonable to
use the term “general theory of economics.”

At present, the economic theory is being replaced
by economics and the so-called “principles of eco-

nomy” at the Georgian high schools. Economics co-
vers a purely practical aspect of the economic science.
On the other hand, the principles of economy study
this science from normative point of view, which is
impossible without studying the objective rules of
economy. However, complex research into the econo-
mic science is the prerogative of a general economic
theory.

It is rather disturbing that the well-known manual
by G. Mencue titled “Principles of economy” has be-
en blindly idealized and introduced in our high scho-
ols. Meanwhile, the so-called “principles” on which
the manual is based are not principles at all, but or-
dinary theoretical provisions. They certainly are not
fundamental enough for an economic science to be
based on them. Because those so-called principles are
regarded as paradigms of economic theory, the whole
manual is fraught with paralogsms.

Hence, the uncritical acceptance of foreign ideas
as “perfect” is often a sign of intellectual improviden-
ce and can produce only negative results.